Vahdeddin ÇAPRAZ

TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI KAPSAMINDA

ZARAR SİGORTALARINDA KORUYUCU HÜKÜMLER (TK m. 1486)

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2026

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1377
Sertifika no | Certificate Number: 77398

Filiz Kitabevi
Yayın No | Publication Number: 2026/127

Kitap Adı: Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sözleşme Özgürlüğü ve Sınırları Kapsamında Zarar Sigortalarında Koruyucu Hükümler (TK m. 1486)
Book Title: Protective Provisions In Loss Insurance Within The Scope Of Freedom Of Contract And Its Limits Pursuant To The Turkish Commercial Code (Art.1486 of the TCC)
ISBN: 978-625-5007-18-6
DOI: doi.org/10.64161/filiz.9786255007186

Yazar(lar) | Author(s): Vahdeddin ÇAPRAZ | orcid.org/0000-0002-3871-0126
Kurum | Institution: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü | Istanbul University, Institute of Social Sciences

Konu Kategorisi | Subject Categories: Hukuk, Ticaret Hukuku, Sigorta Hukuku | Law, Commercial Law, Insurance Law

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 16 x 23 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 260

Yayım Tarihi | Publication Date: Ekim 2026 | October 2026
Yayım Yeri | Place of Publication: İstanbul, Türkiye
Mizanpaj | Layout: Vildan YAVUZ
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti. (Sertifika no: 77398)

© All rights reserved | Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mollahüsrev Mah. Cemalyener Tosyalı Cad. No: 57A
Vefa-Fatih / İstanbul • Tel: +90 (212) 527 07 18
www.filizkitabevi.com • bilgi@filizkitabevi.com

ÖNSÖZ

Bu eser, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Ticaret Hukuku Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanan tezin kitap hâline getirilmiş şeklidir. Tez, 28.05.2024 tarihinde Dr. Öğr. Üyesi M. Halil ÇONKAR (Danışman), Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SOLAK ve Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Çağrı ZENGİN'den oluşan jüri önünde savunulmuş ve oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Elinizdeki kitabın konusunu, sigorta sözleşmesi hukukunda sözleşme özgürlüğünün sınırlarını çizen koruyucu hükümlerin zarar sigortaları bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Sözleşme özgürlüğü, özel hukukun temel ilkelerinden biridir; ancak her özgürlük gibi onun da bir sınırı vardır. Sigorta sözleşmesinde bu sınırın nereden geçtiğini çoğu zaman koruyucu hükümler belirler. Bu eser, söz konusu sınırın zarar sigortaları alanındaki izini sürme çabasının bir ürünüdür. Eser, 01.05.2024 tarihi itibarıyla yürürlükte olan mevzuat esas alınarak hazırlanmış olup bu tarihten sonraki gelişmeler esere yansıtılmamıştır. Hatasız eser, bilindiği üzere ancak yazılmamış olandır. Bu çalışmanın da kusurlarından uzak olduğunu söylemek mümkün değildir; zira insan hata ve unutkanlığın mahallidir. Eksiklerin okuyucunun hoşgörüsüyle karşılanacağını umar, her türlü eleştiriyi minnetle kabul ederim.

Lisansüstü eğitimim boyunca derslerinden ve birikimlerinden yararlandığım tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Bilgiyi aktarmakla yetinmeyip sorgulamayı ve derinlemesine düşünmeyi de öğreten bu hocalarımın yol göstericiliği, bu çalışmanın şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Çalışmalarımı sürdürdüğüm İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ziraat Bankası Kütüphanesinde bana çalışma arkadaşlığı yapan H. Doğukan KILIÇ'a, Özgür OCAKHAN'a, Emre MERT'e ve Veysel Anıl ERKAN'a, çalışma sürecim boyunca gösterdikleri anlayış ve yardımları için müteşekkirim. Yakın arkadaşlarım Ensar ÇELİK, Galip ALPAY ve Semih SARIÇAM ile lisans yıllarından bu yana arkadaşım olan İddamin KARAHANCI ve Burak Alper TÜRKER'e, değerli dostlukları ve her zaman yanımda olduklarını hissettiren içten destekleri için minnettarım. Mesai arkadaşım Hande AKIN'a, çalışmaya sağladığı katkılar ve gösterdiği anlayış için teşekkürü borç bilirim.

Tez jürisinde yer alan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SOLAK'a ve Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Çağrı ZENGİN'e, çalışmama zaman ayırdıkları, savunma sırasında

paylaştıkları görüş ve öneriler için şükranlarımı sunarım. Bu katkılar, eserin eksik yönlerini görmeme yardımcı olmuştur.

Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Halil ÇONKAR'a, konu seçiminden savunmasına kadar çalışmanın her aşamasında gösterdiği ilgi, verdiği emek ve yaptığı yönlendirmeler için gönülden teşekkür ederim. Yoğun mesaisi arasında bu çalışmaya zaman payı ayırması ve yönümü tayin etmekte zorlandığım noktalarda istikamet göstermesi, eserin ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur. Kendisinden ders almış ve çalışmamı onun gözetiminde yazmış olmayı bir ayrıcalık addederim.

Desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen annem Azize ÇAPRAZ'a, babam Necip ÇAPRAZ'a ve ablam Vildan ÇAPRAZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Kitabın yayımlanması aşamasındaki özverili katkıları için başta Oğuzhan ORUÇ Bey olmak üzere, Duygu AŞLAKCIOĞLU Hanım'a, Vildan YAVUZ Hanım'a ve tüm Filiz Kitabevi çalışanlarına, gösterdikleri özen ve titizlik nedeniyle teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Vahdeddin ÇAPRAZ

Altunizade, 16.10.2026

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ III
İÇİNDEKİLER V
KISALTMALAR LİSTESİ XI
ÖZET XIII
ABSTRACT XIV

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI İLE KORUYUCU HÜKÜM KAVRAMI

I. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI 3
   A. Sigorta Hukukunda Sözleşme Özgürlüğü 3
   B. Sigorta Hukukunda Anayasal Ekonomik Düzen ve Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Özgürlüğünün Normatif Dayanakları 7
   C. Sigorta Sözleşmesinin Sınırlandırılması 8
      1. Sigorta Sözleşmesinin Kamu Hukuku Kaynaklı Sınırları 10
      2. Sigorta Sözleşmesinin Özel Hukuk Kaynaklı Sınırları 14
II. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE KORUYUCU HÜKÜM KAVRAMI 15
   A. Tarihsel Süreç 15
      1. eTK 1926 Dönemi 15
      2. eTK Dönemi 16

3. Güncel Durum 18
B. Meri Hukuk Düzenlemelerinde Koruyucu Hüküm Kavramı 19
1. İş Hukuku 19
2. Bankacılık Hukuku 20
C. Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hükümler ve Koruyucu Hükümlerin Diğer Normatif Düzenlemeler Karşısındaki Konumu 21
1. Diğer Kanunlardaki Özel Hükümler 22
2. Sigorta Türlerine İlişkin Genel ve Özel Koruyucu Hükümler 23
3. Sigorta Özel Şartları 23
4. Sigorta Genel Şartları 26
5. Ticaret Kanununda Yer Alan Hükümler 28
6. Genel Hükümler 29
D. Koruyucu Nitelikte Olmayan Sigorta Hükümleri 30
1. Tamamlayıcı Hükümler 30
2. Yorumlayıcı Hükümler 31
3. Tanımlayıcı Hükümler 33
4. Yetki Veren Hükümler 34
E. Koruyucu Hüküm Kavramı ve Özellikleri 34
1. Kavram 34
2. Belirli Gerekçelerle Tesis Edilebilme 37
3. Taraf İradelerince Değiştirilememe 37
4. İçerik Sınırlaması 38
5. Dar Yorumlama 39
6. Yazılılık 39
F. Koruyucu Hükümlerin Türleri 40
1. Mutlak Koruyucu Hüküm – Nispi Koruyucu Hüküm 40
2. Dar Anlamda Koruyucu Hüküm – Geniş Anlamda Koruyucu Hüküm 42
3. Tam Koruyucu Hüküm – Kısmi Koruyucu Hüküm 43
4. Pozitif Koruyucu Hüküm – Negatif Koruyucu Hüküm 44
5. Doğrudan Koruyucu Hüküm – Dolaylı Koruyucu Hüküm 45
6. Yaptırım Türlerine Göre Koruyucu Hükümler 45
7. Genel Koruyucu Hüküm – Özel Koruyucu Hüküm 46

G. Koruyucu Hükümlerin Tespiti 47
1. Genel Olarak 47
2. Kanun Hükmünün Sözünden Hareketle Tespit 47
a) Kenar Başlıklar (Matlaplar) 47
b) Kanun Hükmünün Koruyucu Niteliği Sarih Bir Şekilde Zikretmesi 49
c) Kanun Hükmünün Taraf Anlaşmalarını Geçersizlikle Tehdit Etmesi 49
d) Kanun Hükmünün Getirdiği Esastan Ayrılınamaması 49
e) Kanun Hükmünün Lafzından Çıkan Anlamın Güvenilirliği 50
3. Kanun Hükmünün Özünden Hareketle Tespit 51
a) Kanun Hükmünün Kamu Düzenini Korumayı Amaçlaması 51
b) Kanun Hükmünün Kişilik Haklarını Korumayı Amaçlaması 53
c) Kanun Hükmünün İşlem Güvenliğini Korumayı Amaçlaması 54
d) Kanun Hükmünün Ahlakı Korumayı Amaçlaması 56
e) Kanun Hükmünün Üçüncü Kişiyi Korumayı Amaçlaması 56
f) Kanun Hükmünün Karakteristik Zayıf Sözleşme Tarafını Korumayı Amaçlaması 57
H. Koruyucu Hükümlerin Zaman Bakımından Uygulanması 59
1. Sözleşmenin Kuruluş Anındaki Koruyucu Hükmün Etkisi 59
2. Sözleşmenin Kuruluşundan Sonra Yürürlüğe Giren Koruyucu Hükmün Etkisi 59
3. Sözleşmenin Kuruluşundan Sonra Yürürlükten Kalkan Koruyucu Hükmün Etkisi 62
İ. Koruyucu Hükümlerin Uygulama Alanı Üzerine Bazı Meseleler 64
1. Sigorta Sözleşmesinin Türü Bakımından 64
a) Reasürans Sözleşmesi 64
b) Kefalet Sigortası Sözleşmesi 65
c) Zorunlu Deprem Sigortası Sözleşmesi 66
2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları Bakımından 68
a) Sigortacı Bağlamında 68
b) Sigorta Ettiren Bağlamında 68

İKİNCİ BÖLÜM
ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ KORUYUCU HÜKÜMLER

I. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ KANUNİ DÜZENLEMELERİN TASNİFİ 71
A. Geniş Anlamda Koruyucu Hükümler 72
B. Tamamlayıcı Hükümler 73
C. Yorumlayıcı Hükümler 74
D. Tanımlayıcı Hükümler 75
E. Yetki Veren Hükümler 75
II. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ BİRİNCİ SEVİYE KORUYUCU HÜKÜMLER 76
A. Kazanç Kaybı (TK m. 1453/2, c.2) 76
B. Geçmişe Etkili Sigorta (TK m. 1458/1, c. 2) 82
C. Tazminat İlkesi (TK m. 1459/1) 87
D. Sigorta Bedeli (TK m. 1461) 92
E. Aşkın Sigorta (TK m. 1463/1) 96
F. Sigortacının Kanuni Halefiyeti (TK m. 1472) 100
G. Kasten Neden Olma (TK m. 1477) 106
III. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ İKİNCİ SEVİYE KORUYUCU HÜKÜMLER 111
A. Sigorta Menfaati Üzerinde Yer Alan Sınırlı Ayni Hak (TK m. 1456/1) 111
B. Birden Çok Sigorta (TK m. 1465) 116
C. Müşterek Sigorta (TK m. 1466) 121
D. Çifte Sigorta (TK m. 1467) 126
E. Kısmi Sigorta (TK m. 1468) 129
F. Sigortacının Zarar Görenden Bilgi Alma Hakkı (TK m. 1479) 132
G. Takas (TK m. 1480) 135
H. Zamanaşımı (TK m. 1482) 138
İ. Sigortacının Zorunlu Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenle İlişkide İfa Yükümlülüğü (TK m. 1484) 143
J. Sorumluluk Sigortalarında Uygulanacak Hükümler (TK m. 1485) 147

IV. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ ÜÇÜNCÜ SEVİYE KORUYUCU HÜKÜMLER 150
A. Zarar Gören Mal ve Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama (TK m. 1471/2) 150
B. Sorumluluk Sigortalarında Hukuki Koruma (TK m. 1474) 155
C. Sorumluluk Sigortalarında Bildirim Yükümlülüğü (TK m. 1475) 158
D. Sigortacının Yardımları (TK m. 1476) 163

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ KORUYUCU HÜKÜMLERE AYKIRILIĞIN HÜKÜM VE SONUÇLARI

I. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ BİRİNCİ SEVİYE KORUYUCU HÜKÜMLERE AYKIRILIĞIN OLAĞAN YAPTIRIMLARI 172
A. Genel Olarak 172
B. Butlan Görüşü 174
1. Klasik Butlan Görüşü 175
a) Hukuki İşlemin Butlanının İlgili Herkes Tarafından Öne Sürebilmesi 175
b) Hâkim Tarafından Butlan Yaptırımının Kendiliğinden Dikkate Alınabilmesi 176
c) Hukuki İşlemin Başlangıçtan İtibaren Geçersizliği 177
d) Hukukî İşlemin Herhangi Bir Hüküm ve Sonuç Meydana Getirmemesi 179
e) Hukukî İşlemin Sonradan Sıhhat Kazanamaması 179
2. Esnek Butlan Görüşü 180
II. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ İKİNCİ SEVİYE KORUYUCU HÜKÜMLERE AYKIRILIĞIN OLAĞAN YAPTIRIMLARI 184
A. Genel Olarak 184
B. Kısmi Butlan Hâlleri 185
1. Basit Kısmi Butlan Görüşü 185
2. Genişletilmiş Kısmi Butlan Görüşü 186
3. TK m. 1530 Hükmünün Uygulanabilirliği 188

III. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ ÜÇÜNCÜ SEVİYE KORUYUCU HÜKÜMLERE AYKIRILIĞIN OLAĞAN YAPTIRIMLARI 193
A. Genel Olarak 193
B. Değiştirilmiş Kısmi Butlan Görüşü 193
IV. KORUYUCU HÜKÜMLERE AYKIRILIĞIN HÜKÜM VE SONUÇLARI 195
A. Sigorta Ettirenin ve Sigortalının Edim Borcu Bakımından 195
B. Culpa In Contrahendo Sorumluluğu 196
C. Sigorta Sözleşmesi Kapsamında İfa Edilen Edimlerin Geri Verilmesi 197
V. ZARAR SİGORTALARINA ÖZGÜ KORUYUCU HÜKÜMLERE AYKIRILIĞIN OLAĞAN DIŞI YAPTIRIMLARI 200
A. Yokluk Görüşü 200
B. Takdiri Butlan 203
C. Yazılmamış Sayılma 204
D. Dava ve Takip Edilememe 205
E. Ceza 206
SONUÇ 209
KAYNAKÇA 225

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	**:** adı geçen eser
a.g.t.	**:** adı geçen tez
AÜEHFD	**:** Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	**:** Anayasa Mahkemesi
BATİDER	**:** Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	**:** 11.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
bkz.	**:** bakınız
C.	**:** Cilt
c.	**:** cümle
dn.	**:** dipnot
E.	**:** Esas numarası
eBK	**:** 22.04.1926 tarihli ve 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu
Ed.	**:** Editör
eTK	**:** 29.06.1956 tarihli ve 6762 sayılı (mülga) Türk Ticaret Kanunu
eTK 1926	**:** 26.05.1926 tarihli ve 865 sayılı (mülga) Ticaret Kanunu
HD.	**:** Hukuk Dairesi
HGK	**:** Hukuk Genel Kurulu
İBGK	**:** Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
K.	**:** Karar numarası
KTK	**:** 13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	**:** madde
N	**:** Kenar numarası
s.	**:** sayfa
S.	**:** Sayı
S.S	**:** Sıra Sayısı

SEDDK	**:** Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SK	**:** 03.06.2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
STK	**:** Sigorta Tahkim Komisyonu
T.	**:** Tarih
TBMM	**:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
TK	**:** 13.01.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TK Genel Gerekçe	**:** 13.01.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Genel Gerekçesi
TKHK	**:** 07.11.2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
vb.	**:** ve benzeri
Y.Y.	**:** Yasama yılı
Yarg.	**:** Yargıtay
YürK	**:** 14.01.2011 tarihli ve 6103 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
vd.	**:** ve devamı

PROTECTIVE PROVISIONS IN LOSS INSURANCE WITHIN THE SCOPE OF FREEDOM OF CONTRACT AND ITS LIMITS PURSUANT TO THE TURKISH COMMERCIAL CODE (Art.1486 of the TCC)

ÖZET

Bu yüksek lisans tezi, sigorta sözleşmesi hukukunda yer alan zarar sigortalarına özgü koruyucu hükümleri, sözleşme özgürlüğü ve sınırları çerçevesinde konu edinmektedir. Çalışmada, sigorta hukukuna hasredilen emredici niteliği haiz koruyucu hükümler incelenirken; kavramsal çerçeve oluşturma, koruyucu hükümlerin Türk ticaret hukuku bakımından tarihsel devinimi, farklı hukuk disiplinlerinde yer alan koruyucu hükümler göz önüne alınmıştır.

Üç bölümden teşekkül eden tezin birinci bölümünde; sigorta sözleşmelerinde sözleşme özgürlüğü ve sınırlarının kapsamı ile koruyucu hüküm kavramının çerçevesinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, bir zarar sigorta sözleşmesine konu edilen koruyucu hükümlerin; özellikleri, türleri, tespiti ve zaman bakımından uygulanma alanına dair hususlar teorik düzlemde ortaya konulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise TK m. 1486 ile ihdas edilen zarar sigortalarına özgü koruyucu hükümlerin her biri tek tek irdelenmiştir. Bu eksende, kanuni düzenlemenin yapısal hâlinden hareketle koruyucu hükümler; birinci seviye koruyucu hükümler, ikinci seviye koruyucu hükümler ve üçüncü seviye koruyucu hükümler tasnifi benimsenerek incelemeye esas alınmıştır. Tezin üçüncü ve son bölümünde ise zarar sigortalarına özgü koruyucu hükümlere aykırılığın hüküm ve sonuçları tetkik edilmiştir. Bu kapsamda, bir zarar sigortası sözleşmesine aykırılık hâlinde uygulanacak olağan ve olağan dışı yaptırımlar teorik düzlemde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koruyucu Hüküm, Sigorta Sözleşmesi, Zarar Sigortaları, Olağan Yaptırımlar, Sözleşme Özgürlüğü

ABSTRACT

This master's thesis examines the protective provisions specific to indemnity insurance within the framework of freedom of contract and its limitations under insurance contract law. In the study, while analyzing the mandatory protective provisions specific to insurance law, the conceptual framework, the historical evolution of protective provisions in terms of Turkish commercial law, and the protective provisions in different legal disciplines are taken into consideration.

In the first part of the thesis, which consists of three chapters, it is aimed to determine the scope of freedom of contract and its limits in insurance contracts and the framework of the concept of protective provision. In this context, the characteristics, types, determination and temporal application of the protective provisions subject to a loss insurance contract have been put forward at the theoretical level. In the second part of the study, each of the protective provisions specific to loss insurances introduced by Art. 1486 TCC is analyzed one by one. At this point, based on the structural form of the legal regulation, protective provisions are analyzed by adopting the classification of first level protective provisions, second level protective provisions and third level protective provisions. In the third and final part of the thesis, the provisions and consequences of the breach of the protective provisions specific to loss insurances are analyzed. In this scope, the ordinary and extraordinary sanctions to be applied in case of breach of a loss insurance contract are discussed at the theoretical level.

Keywords: Protective Provision, Insurance Contract, Loss Insurance, Ordinary Sanctions, Freedom of Contract